

ЄДИНА СИСТЕМА СТАТИСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ТРАНСКОРДОННИХ ТЕРИТОРІЙ

С. О. Матковський,

*кандидат економічних наук, професор,
завідувач кафедри статистики;*

С. Ф. Васьків,

асистент кафедри статистики;

Львівський національний університет імені Івана Франка

Анотація. Розглянута єдина система статистичних досліджень транскордонних територій та визначено її основні компоненти. Доведено важливість формування такої системи для поглиблення процесів соціально-економічного розвитку. Пропонується впровадження в офіційну статистику мультифункціональних методів оцінки та збирання інформації, нові інструменти й методи обстеження руху товарів та послуг.

Ключові слова: єдина система статистичних досліджень, офіційна статистика, транскордонна територія, транскордонна статистика, мультифункціональні методи.

Аннотация. Рассмотрена единая система статистических исследований трансграничных территорий и определены ее основные компоненты. Доказана важность формирования такой системы для углубления процессов социально-экономического развития. Предлагается внедрение в официальную статистику мультифункциональных методов оценки и сбора информации, новые инструменты и методы обследования движения товаров и услуг.

Ключевые слова: единая система статистических исследований, официальная статистика, трансграничная территория, трансграничная статистика, мультифункциональные методы.

Abstract. The article deals with common system of cross-border researches. It also defines main components of cross-border researches. Importance of forming this system for deepening the processes of social and economic development is proved. Implementation of multifunctional methods of data gathering and estimation into official statistics, as well as new tools and methods of products and services movement survey are proposed.

Key words: common system of statistical research, official statistics, cross-border area, cross-border statistics, and multifunctional methods.

Постановка проблеми. Аналіз економічних та соціальних процесів, які спостерігаються у глобальному світі на нинішньому етапі розвитку, вказують на необхідність дослідження явищ, що відбуваються на транскордонних територіях. Відкритість кордонів між країнами полегшує їх перетин, ведення бізнесу, спільні наукові дослідження та громадські ініціативи. Але водночас

створюється багато інформаційних прогалин через відсутність обліку переміщення людей та транспорту, що спричинює дефіцит інформації та збільшення соціально-економічних явищ, які не спостерігаються.

Тому дуже важливо створити єдину дослідницьку систему для прикордонних територій, яка б дозволила збирати й аналізувати порівнянні дані з вибіркового обстеження та адміністративних реєстрів. Для України наразі основним завданням є формування систематизованої, достовірної та порівнянної транскордонної статистичної бази даних, доступної широкому загалу, різним структурам у прикордонних та транскордонних регіонах, регіональним і місцевим органам влади, органам самоврядування та бізнес-структурам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми досліджень транскордонних територій сьогодні викликають значний інтерес. Наука і практика мають чималі здобутки у статистичному вивченні транскордонних територій. Водночас аналіз наявних публікацій [1–3] свідчить про відсутність системного підходу до організації наукових та практичних (на рівні офіційної статистики) статистичних досліджень транскордонних територій, та створення єдиного підходу до їх досліджень.

Мета дослідження полягає у визначенні основних компонентів єдиної системи статистичних досліджень транскордонних територій та поширенні результатів спостереження на мікро-, мезо- та макроекономічному рівнях.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні глобалізаційні процеси справляють значний вплив на соціально-економічний розвиток України, перед якою постали нові зовнішні та внутрішні виклики. Водночас ці процеси у своїй сукупності спричинюють різку диференціацію розвитку окремих регіонів. Важливим кроком для подолання цього явища є використання потенціалу транскордонного співробітництва як інноваційного інструменту державної регіональної політики у поєднанні з іншими доступними засобами регіонального розвитку. За умов належної державної підтримки і координації транскордонне співробітництво може стати потужним каталізатором євроінтеграційних процесів в Україні.

Згідно з Постановою Верховної Ради України “Про Рекомендації парламентських слухань на тему: “Транскордонне співробітництво як чинник євроінтеграційних процесів України”, де автори подавали свої пропозиції, Кабінету Міністрів України рекомендовано забезпечити розроблення системи статистичних показників та формування розподілених баз даних про відповідні аспекти територіального розвитку і транскордонного співробітництва, що дадуть змогу прогнозувати, виявляти й оцінювати доцільність здійснення та результативність проектів транскордонного співробітництва [4].

Для офіційної статистики багатьох країн європейського континенту транскордонні обстеження й економічні, соціальні, інфраструктурні та ін. показники транскордонної статистики не є пріоритетними [5]. Парадоксом є те, що вся національна економіка певної країни може бути під впливом

транскордонних процесів через малу територію, а офіційні дослідження не завжди містять транскордонний фактор [6].

Через автономію статистичних систем країн, а в деяких випадках – територіальних одиниць, дуже важко зібрати весь необхідний набір статистичних даних регіональної статистики для транскордонних зіставлень. Додаткові методологічні проблеми пов'язані з відмінностями у трактуванні самої концепції показника, прогалинами і невідповідністю статистичних даних, відсутністю спільних узгоджених обстежень, необхідних для моніторингу соціально-економічного розвитку по обидві сторони кордону.

Основними напрямками статистичного вивчення соціально-економічного розвитку транскордонних територій, над якими слід працювати зараз і негайно, є:

- формулювання спільних методологічних положень щодо функціонування транскордонної статистики;
- розробка методів і способів оцінки та порівняльного аналізу розвитку транскордонних територій на різних ступенях ієрархії;
- побудова мікроагрегатів оцінки соціально-економічного розвитку транскордонних територій за різними компонентами й у цілому;
- створення і супровід інформаційної бази даних транскордонних територій;
- формування банку даних потенційних виконавців проектів у сфері досліджень, збирання, обробки інформації тощо;
- узгодити методичні положення вибіркового обстеження та проводити спільні спостереження за обігом товарів і послуг у прикордонних регіонах України і Польщі з формуванням спільної бази даних та виданням відповідних аналітичних матеріалів;
- поширення цієї практики на всі транскордонні регіони нашої країни.

Створення єдиної інформаційної інфраструктури транскордонних територій – це повна і надійна база знань при прийнятті окремих чи спільних рішень по обидва боки кордону, доведені до стандартів методи і форми моніторингу та спостережень, що комплексно впливатимуть на економіку й регіональний розвиток.

Транскордонні території часто концентрують економічні процеси, характерні для сучасного інституційного і культурного різноманіття у світі. З цієї причини важливо проаналізувати унікальний характер цих територій, що вимагає великої кількості різних досліджень соціально-економічного характеру, які повинні бути виконані на основі створення та функціонування єдиної цілісної системи наукових досліджень. Процес створення такої системи для транскордонних територій передбачає:

- 1) визначення меж транскордонних територій;
- 2) моніторинг соціально-економічних явищ;
- 3) аналіз джерел статистичних даних.

Очевидно, що це все вимагає узгодженої методології для України та країн ЄС, які межують з нами.

Умови часу ставлять додаткові вимоги щодо розвитку регіональної статистики на прикордонні з урахуванням особливостей транскордонних територій. Моніторинг суспільно-економічних процесів прикордонних територій має характер наддержавного й обіймає різні процеси, а також потребує статистичного вивчення [7]. Для вирішення методологічних, організаційних та інших завдань і проблем розвитку транскордонної статистики в Україні потрібна копітка робота на постійній основі.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Наднаціональний і багатоплановий характер та масштаби транскордонних процесів зумовлюють необхідність побудови послідовної дослідницької системи. Аналіз процесів соціально-економічного розвитку в сучасному світі чітко вказує на необхідність вивчення явищ, які відбуваються на транскордонних територіях.

Потреба в офіційних статистичних даних повинна бути реалізована у розробці узгодженої науково-дослідницької системи для транскордонних територій, яка б охоплювала опитування, присвячені домашнім господарствам і підприємствам (в тому числі і кластерам). Ефективне функціонування такої системи вимагає, що поряд зі стандартними джерелами інформації (реєстрами, адміністративними даними, банківськими даними, даними автомобільного трафіку тощо) потрібна організація обстежень, які не тільки включатимуть опитування на кордонах, а й вивчатимуть процеси, що відбуваються по обидва боки кордону.

Для отримання достовірної інформації потрібно використання модифікованих мультифункціональних методів оцінки та збирання інформації, нові інструменти й методи обстеження руху товарів та послуг.

Практичне використання єдиної системи наукових досліджень транскордонних регіонів на мікро-, мезо- і макрорівнях дозволить бізнесу створювати фірми або їхні філії у цих регіонах. Маючи таку інформацію, місцева влада може створювати додаткові стимули для розвитку підприємництва. На регіональному рівні функціонування такої системи дозволить приймати відповідні управлінські рішення для підвищення конкурентоспроможності окремо взятої адміністративно-територіальної одиниці. Що стосується національного рівня, то завдяки цій системі можна більш точно оцінити ВВП та платіжний баланс країни.

Наразі важливим завданням офіційних статистиків є методологічна гармонізація офіційної статистики. Тісна співпраця органів місцевого самоврядування, статистичних управлінь, бізнесу, громадських організацій, кластерів у транскордонних регіонах стане передумовою інформаційної прозорості дослідження соціально-економічного розвитку транскордонних територій. Європейській статистиці, в тому числі українській, потрібна транскордонна статистика.

Список використаних джерел

1. Розвиток транскордонного співробітництва: науково-аналітична доповідь / ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України”. – Львів : ІРД НАН України, 2015. – 52 с.
2. Мікула Н. А. Транскордонне співробітництво України в контексті євроінтеграції : [монографія] / Н. А. Мікула, В. В. Засадко. – К. : НІСД, 2014. – 316 с.
3. Cierpiał-Wolan M. Statistical surveying of border traffic and movement of goods and services // *Trans-Border Economies – New Challenges of Regional Development in Democratic World* ; Ed. by M. Cierpiał-Wolan, J. Oleński, W. Wierzbieniec / M. Cierpiał-Wolan, E. Wojnar. – 2013. – P. 99–108.
4. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: “Транскордонне співробітництво як чинник євроінтеграційних процесів України” : Постанова Верховної Ради України від 21.09.2016 р. № 1537-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1537-viii>
5. Oleński J. Statistical parainformation platform – foundation of information transparency in heterogeneous international environment (with special reference to the Eastern Partnership initiative) / J. Oleński // *Proceeding of the International Conference Development of the European Statistical System from the Eastern Partnership perspective – directions and strategy (18 October 2011)*. – Krakow : Central Statistical Office, 2011.
6. Cierpiał-Wolan M. Cross-Border Surveys – Some Methodological Aspects / M. Cierpiał-Wolan // *Statistic In Transition. New Series*. – 2008. – Vol. 9, № 2. – P. 361–366.
7. Матковський С. О. Роль статистики в моніторингу соціально-економічного розвитку транскордонних територій / С.О. Матковський, С.Ф. Васьків // *Прикладна статистика: проблеми теорії та практики* : зб. наук. пр. / Нац. акад. статистики, обліку та аудиту ; ред. кол. : О. Г. Осауленко (голов. ред.) та ін. – К. : ТОВ “ВПД “Формат”, 2014. – Вип. 15 – С. 29–35.